

Франук Грышкевіч

З народу мы...

З народу мы...

З Народу выйшлі і ў Народ
Мы пойдзем поўны веры...
З народам пойдзем мы ўпярод,
Як верныя жаўнеры.
З Народам мы... Народ за нас...
Пад намі збройны коні...
Ах... годзі спаць!... Ісьці ўжо час!...
Араць трэ родны гоні.
Скарэй за плуг, хто жыў і дуж
Дзяры дзірван палетку...
Нясі сьвятло ў цёмну глуш,
Дай брату шчасьця кветку.
З Народам мы!...Хто ж проціў нас,
Хто йдзе супроць Народу.
Каму прамень надзеі згас,
Хто ждзэ няшчасьця году —
Ах... проч ад нас!... З народам мы!
Бо дзеці мы Народу:
З Народам церпім мы адны
За Волю і Свабоду.

Беларусь, Беларусь...

Беларусь, Беларусь, — што за дзіва!
Нейка дзіўная хваля цячэ.
Што Тваіх поль сухая крапіва
Маіх рук маладых не пячэ.

Беларусь, Беларусь, — што за зьява:
Нейкай зьявы таемнай працяг
Нада мною сьмяецца крывава
І вядзе на няведамы шлях.

Ах, куды ты вядзеш маладога,
Ты пагана й звадліва мана.
Не пайду!.. У мяне ёсьць дарога...
У мяне Беларусь ёсьць адна!

На маім беларускім палетку
Расьце родны мне мой васілёк:
Я сарву гэту цудную кветку
І ўтаплю ў мае крыві паток.

Хай нап'ецца атрутнае хвалі,
Хвалі струтай нявольнай парой...
Й на палетку крывіцкае долі
Хай падзеліцца бодем са мной.

І калі на крывавым улоньні
Блісьне ўжо васілёчкавы цьвет,
Я сарву й на аўтары Пагоні
Палажу свайго сэрца букет.

Ах, пакінь! Ах, пакінь маладога,
Ты пагана й звадліва мана,
Не пайду!.. У мяне ёсьць дарога...
У мяне Беларусь ёсьць адна!

Калыханка

Ноч рассыпала зораў вагні,
Ў сінім небе яны патанулі,
Вее сон над прасторам зямлі,
Люлі, люлі, засьні мой сыночак.

З срэбных зораў, з чырвоных агнёў
Упляту я праменны вяночак,
Над галоўкай завешу тваёй,
Люлі, люлі, засьні, мой сыночак.

Будуць зоркі малому сьвяціць,
Будуць сны залатыя дарыць.

Ўсюды ціша і сонны спакой...
Вербы гібкае вецьце пагнулі
Над халоднаю, змрочнай ракой.
Люлі, люлі, сыночак мой, люлі.

Я падслухаю шэпты вярбін,
Я падслухаю шорахі ночак
І зьлію ўсё у хор у вадзін
Люлі, люлі, засьні мой сыночак.

Будуць вербы над хлопцам шаптаць
Будуць ціхія сны пасылаць.

Нібы плачучы, у кропельках сьлёз
Прыгажуні-бярозы паснулі:
Гэта ў пэрлы прыбраў іх мароз.
Люлі, люлі, сыночак мой, люлі.

Тыя пэрлінкі-сьлёзкі зьбяру,
Наніжу з іх пацёркаў шнурочак
І на шыйку завешу тваю.
Люлі, люлі, засьні, мой сыночак...

Будзе з імі маленькі гуляць,
Ручкай пацеркі-сьлёзы ссыпаць.

Сее ночка чароўныя сны
Над палямі зямелькі-матулі.
Сьніць усё...Сьні ж аб сонцы і ты...
Люлі, люлі, сыночак мой, люлі...

25.III.1918

Як на нашай Русі Белай
Сталі званы моцна біць
Й аб пабедзі думы сьмелай
Сталі звонка гаварыць:
Задрыжэлі сёлы й вёскі,
Задрыжэў нат слаўны Менск,
Задрыжэлі ўсе палоскі
Ад Асоўца пад Смаленск.
Едзе Люд на Веча Славы,
Едзе Люд вітаць байцоў
І фундамант для Дзяржавы
Сьвеціць звычай айцоў.
Загудзелі званы ў вежах,
Распусьціўся ў сэрцах Май
І ў абшырных нашых межах
Загрымела: „Вольны Край!”...
Як на нашай Русі Белай
Нахлынула ўража раць,
З табуна арды здзічэлай
Ўчулась: „біць і рабаваць!”...
Занямелі сёлы й вёскі,
Занямеў нат слаўны Менск,
Занямелі ўсе палоскі
Ад Асоўца пад Смаленск.
Млее бацька каля печы,
У вострагах гіне сын,
Змоўк у вежы звон аб Вечы,
Зноў над намі панскі чын.

Музей Івана Луцкевіча

(У пятыя ўгодкі сьмерці 1919 – 1924)

Ты схоў сьвяты – ўсяго, што мелі,
У аддалі ланцуга сталеццяў,
Слаўнейшы продкі Чарадзеі.
Будзь слаўны бацька! – моляць дзеці.

Ты люстра нашых часаў волі,
Галоснай славы у сусьвеце;
Ты сьведак слаўных бойкаў ў полі.
Сьвятым будзь, мёртвы! – просяць дзеці.

Памяць Твая ў Краіне Славы,
Бязьсмертна будзе зігацеці.
Тварэц Усяго і Збаўца наш ласкавы!
Ўсьвяці Яго! бо хочучь дзеці.

Бальяда працы

Скора, ці ня скоры,
Аднак трэснула запора,
Што вязьніла Працы дух...
І шырока на ўсе бокі,
А высока – пад ваблокі
Рынуў сьмела Люду рух.
Што за зьява?... Ўсе палацы
Мусяць кланяцца да працы.
Люд ідзе, а ў вуснах гром,
А прад Людям тут навокал
Кружыць страху чорны сокал,
А у дзюбе крыўд альбом.
Пане, гэты ж ты ўпісаўся,
Ты на памяць люду даўся,

Пане, тут на карце кроў:
Табе любя спомніць гэта,
Як пісаў ты кожна лета
Соткай смачных бізуноў.
Пане, глянь, вась хмара Люду
Дачакалась часу-цуду
К табе ў двор ідзе гасьціць...
Ня прымі, спусьці сабакі,
Вазьмі стрэльбу да атакі,
Пастарайся ня пусьціць!
Глянь, той самы лапаць, сьвіта...
І той самы дзед Мікіта
На чале Народу йдзе...
Ня дрыжы, чаго пужацца,
Лепш мацней за стрэльбу ўзяцца
І адпор даць грамадзе.
Пане, глянь, вась хмара Люду
Пяе грозна „Не забуду!”
„Не забуду мора сьлёз!” ...
Віджу ўжо палацу сына,
Ты трасешся як асіна,
Ты баішся тых пагроз...

Малітва

Дай жа нам дай,
Сілу ў змаганьні;
Дай жа нам дай,
Моц у трываньні...
Прымі наш зоў,
Нашы малітвы,
Як жаўняроў
З крывавай бітвы.

Дай жа нам дай,
Сілу ў змаганьні;
Дай жа нам дай,

Моц у трываньні —
Хай слабасьць нас
Колам абходзіць
І зводны час
Хай нам ня шкодзіць.

Пачуй наш зоў,
Нашу малітву,
Як жаўняроў
З крывавай бітвы...
Малю бяз слоў
Душой збалелай,
Пачуй мой зоў,
Зоў Русі-Белай!

* * *

Ці знаеш Край, дзе востраю стралою
Зялёна хвойка меця ў ясну выш,
Дзе горды дуб паважна галавою
Чаруе пушчы казкаю старою
Ї калыша гаю неабняту ціш...
Туды, туды душа мая збалела
На крыльлях ветру даўна паляцела.
Ці знаеш Край, дзе стрэхі саламяны
Блішчаць ад сонца праглядных хваль,
Дзе вочы мілай верна закаханы,
Святлом яскравым сонца змяляваны,
Глядзяць зайздросна за табою ў даль...
Туды, туды душа мая збалела
На крыльлях ветру даўна паляцела.
Ці знаеш Край, дзе ў вечары з крыніцы
Таёмны шопат спатыкае ноч,
Дзе рэха гучна з шэрае званіцы
Пльве у гору да нябёс граніцы
І цягне ў неба міліёны воч...
Туды, туды душа мая збалела

На крыльях ветру даўна паляцела.
Ці знаеш Край, што звецца Руссю Белар
І зліты кроўю дарагіх ахвяр,
Дзе гвалт прэць лётам буры ашалелай
І здзек, як хваля сьмерці зшатанелай,
Кладзе байцоў няўхільных на аўтар...
Туды, туды душа мая збалела
На крыльях ветру даўна паляцела.

Варганы

Сягонья я пачуў варганы:
Недзе ў далі
Цудны хвалі
Сілай чару
Забіралі,
Выдзіралі
З сэрца сьлёзы й...
Прападалі
Недзе ў далі...

Сягонья я пачуў варганы.
Мне стаў прад вочы Край

Каханы:

Край разьбіты,
Крывёю зліты;
Воблік Краю
Быў прыкрыты
Нейкай плітай.

А на пліці

Словы ўрыты:

„Край забіты”...

Мне стаў прад вочы Край

Каханы.

„Крыніцы”

Ты цякла
дзесяць год
у Народ
па лугу Белай-Русі зялёным:
І ніхто ня стрымаў
І ніхто не ўстаяў
насупроць
Тваім хвалям бялява-чырвоным.
„Беларусь” — вечны знак чыстых вуснаў Тваіх.
Ты цалком захавала нам чары Пагоні;
Да Цябе ня прыстаў павеў ветраў бурных,
што засеяў пыр’ём нашы гоні.
Цячы!
гудзі!
напярод
у Народ,
ня сыціхай!
Пакуль Край
у крыві —
Ты плыві і плыві...

* * *

Я сягоньня душой
Распаліў трыбуляр.
Ходзьце, браця, са мной,
Пойдзем кадзіць Пагоні аўтар;
І паложым шнурок
З сэрцаў нашых ахвяр;
Ходзьце, браця, са мной,
Пойдзем кадзіць Пагоні аўтар...
Я сягоньня душой
Распаліў трыбуляр.

Мо расыпіцца рой
Апляваўшых нас мар.
Ходзьце, браця, са мной,
Пойдзем кадзіць Пагоні аўтар...
Я сягонья душой
Распаліў трыбуляр.

* * *

Ах ты, чэшка маладая,
Чэшка вогністай крыві,
Ты на вока, як сьвятая...
Прытулі і абдымі!
Ах ты, чэшка, з дымнай Прагі,
І ў раскошнай хвальлі смагі
Дай мне, любя, утануць.
Ах ты, чэшка, з факультэту
Філязофіі старой,
Ходзь, схаваемся ад сьвету,
Ходзь-жа, чэшка, ходзь са мной.
Выбач нам, праслаўны Рыгер*,
Што мы ў твой садок ідзём,
Мы ня ўчынім там гармідар,
Мы някую ціш нясём.
Верна дцэра** Яна Гуса,
Абыймі, чым наймацней,
Й зімна сэрца Бела-Руса
На сваіх грудзёх сагрэй!

* * *

Скажы, паўночная раса,
Ці там, дзе Нёман коціць хвалі,

---

* Рыгаровы сады ў Празе.

** дцэра — дачка.

Ці ў той абкрытай хмарай далі —
Блісьціць ужо ў траве каса?..
Ці брат мой выйшаў да работы,
Касою вострай цяць асоты?..
Скажы, паўночная раса!

Скажы, крыштальная раса,
Ці мой палетак шнураваны,
Зярнём крывавым абсяваны,
Ужо чысьціць з пыраю каса?..
Ці сохнуць корні дзічы польнай?
Ці брат мой сьніць аб хвілі вольнай?
Скажы, крыштальная раса!

* * *

Дзе ня стану.
Як ня гляну,
Што рабіці не вазьмуся...
Ўсюды вока,
Хоць здалёка,
Бачыць постаць Беларусі.
З роднай далі
Ветру хвалі
Калі веюць — ім малюся...
Бо ў той хвалі
З роднай далі
Вее постаць Беларусі.
Калі вочы
Ў цёмнай ночы
Скрыюць млелыя павекі,
То шаптаньне
Аж да раньня
Звоніць з далі... „зьдзекі, зьдзекі...”
І прачнешся...
Ўміг сарвешся...
Шыбы звоняць бязустанку;

Й нейкі вочы
З даляў ночы
Страшна сочаць аж да ранку.
І здрыжэлым
Злосьцяй цела
Крыкну ў цемру — „ Не баюся!”
Страшны вочы
Шчэзьлі ў ночы...
Бачу постаць Беларусі.

* * *

Хто нас зможа?!... Гэй жа брацьця!
Ў гору сэрца!... Ў гору духа!...
Хто нас сянняя пераможа?...
І якая завіруха
Згасіць сьветаць ў нашай хаце?...

Хто стрымае нас ад лёту,
Хто вязаць нас болей зможа?...
І на вечную жарботу —
Хто засудзіць?...
Нас ніхто не пераможа!

Праз вастрожнае ваконца
Толькі волю ўбачым, браце,
І праз краты Сонца —
Сьвет бяз конца —
Зьмерцьвіць цемру ў роднай хаце!

* * *

Росткі, ростачкі,
вы, мае ляпёстачкі,
мо захуценька вы праглянулі,
неяк страшна мне — каб ня зьвянулі.

Абуліў я вас машком цёпленькім,
машком цёпленькім назьбіраным тут
па лугох, лясох, стрэхах вёсачкаў...
на аздобу ўсё маіх ростачкаў,
маіх ростачкаў і ляпёстачкаў.
Мо загляне хто, дзе вы схованы
і пакажа вам косы сонейка;
пакланецся яму нізенька,
мае ростачкі і ляпёстачкі...
А як стопча вас, мае кволенькі,
мае ростачкі і ляпёстачкі,
прыпаецца сваім каранькам,
сваім каранькам у зямелькі глуб,
у зямелькі глуб моцна-моцненька...
Мо з карэньчыка адрасьцецца дуб.

Русь Бела

Ціха...
Тут гримелі ўчора громы,
тут гудзелі сталь-гарматы
і нікчэмны чорны троны,
як павеў вагну шалёны,
як панурай песьні тоны,
былі знакам кожнай хаты.

Ціха...
Тут і слёзы бурнай рэчкай,
тут і звон кайданаў ліха,
тут і гвалты й здзекі печкай
зігацелі ярка сьвечкай
і шапталі нам за печкай:
„ціха быдла, ціха... ціха”.

Ціха...
Тут і воля была пана,
ён быў даны нам царамі,

каб ад рана, аж да рана
наша скура была прана
і каб песьня была грана...
нам на скуры бізунамі.

Ціха...

Тут учора у капліцы,
на залочаным аўтары
нас змушалі кроў праліці
і мільёны лбоў пабіці...
каб цара грэх замаліці
й вырваць з неба новы дары.

Ціха...

Тут учора на дыване,
мы самлелі у палацу
і малілі „пане, пане,
„хай табе ўсё косьцяй стане,
„хай твой сын на сьвет ні гляне,
„дай хоць хлеба нам за працу”...

Ціха...

Тут і сяньня гром гарматы,
тут і сяньня звон кайданаў
і гнілыя нашы хаты
гэткі самыя багаты,
той сам пан сядзіць пракляты
й смокча нашу кроў із ранаў.

Ціха...

Сяньня сьлёзы буйнай рэчкай,
сяньня звон кайданаў ліха,
сяньня гвалты й зьдзекі печкай
адгарэлі ярка сьвечкай
і крычыць нам то-ж за печкай:
„ціха быдла, ціха... ціха”...

Ціха...

Тут і сянняя воля пана,
пан сягонья то-ж пад намі
даглядае, каб шторана
наша шкура была прана
і каб песьня была грана
нам на карку бізунамі.

Ціха...

Тут сягонья у капліцы
на залочаным аўтары
нас змушаюць кроў праліці
і таксама лбы пабіці,
каб грэх пана замаліці
й вырваць з неба яму дары.

Ціха...

Сянняя так жа на дыване
Мы тут млеем у палацу
І галосім „пане, пане,
„хай табе ўсё косьцяй стане,
„хай твой сын на сьвет ні гляне,
„дай хоць хлеба нам за працу”.

Слухай!...

Шчупай, браце, шчупай рукі,
ці за локцям пацьвядзела,
годзі гэтай страшнай мукі,
годзі панскае прынукі.
Мы гэрояў вольных ўнукі...
мусіць вольнай быць Русь-Бела!

Раб

У гору зрок,
Да сонца зрок,
Наперад скок,
Назад ні крок!
Ўжо Раб выйшаў незнарок.
У вочах кроў,
На целе кроў,
Спамін гадоў,
Спамін сьлядоў,
Спамін крывавых бізуноў...
„Пракляты хам,
„Нягодны хам,
„Ён грозіць нам,
„Крычыць „Аддам!”
„Ён грозіць нам, замлі панам.
„Ў помсты звон
„Ў волі звон
„З усіх старон,
„Дзе ступіць ён,
„Плыве да чысьценькіх вакон”...
Працоўны сын,
Мазольны сын,
Прэ, як адзін
З брудных нізін
Мільён галоў зь мільёнам сьпін.
„Страшэнны рок,
„Няшчасны рок,
„Так, як прарок,
„Прарочыць змрок;
Палацу змрок дасьць Працы крок!
„ Мазольны сьлед,
„ Ты, хамскі сьлед,
„ Прад’знака бед,
„ Бо ў лапцях дзед

„ Ідзе адважна ў белы сьвет ” ...

Народны гнеў,
Галодны гнеў
Ужо дасьпеў.
Ужо здужэў

І крыўдзе ў вочы паглядзеў.

Я страшны Раб,
Нявольны Раб,
Бо немагла б,
І не прышла б,

Ніколі праўда не знайшла б.

Маіх вачоў,
Маіх грудзёў,
Маіх шрамоў
Ад бізуноў

Не паказаў я б для паноў...

Гудзі гудок!
Трашчы гудок!
Прыходзіць рок,
Наперад крок!

За Беларусь ідзі, браток!

Сьлед Чарадзея

У таёмную гушч беларускіх лясоў,
Пойдзем важна адкопываць стару пячаць
І на мейсца пачэсна павесім ізноў,
Як вісела яна ў нашых слаўных дзядоў,
Пойдзем, браця, хутчэй — годзі ёй спачываць.

На ланцуг залаты Чарадзея байца,
Ўніжам пацеркай зноў Белай Русі пячаць
І паклонам глыбока ўшануем Тварца
Чарадзея князя — слаўнай Русі Айца,
Пойдзем, браце, хутчэй — годзі ёй спачываць.

Забойчая ціш

Ціха ў боры,
Ціха ў гаю,
Нават птушкі не пяюць;
Толькі зоры
З неба краю
Ў даль нязнаную пльвуць.
Ціха ў боры,
Ціха ў гаю,
Ціха траўка ў ценю сьпіць.
Я на зоры
Паглядаю
І душа мая гарыць...
Чом вы, зоры,
Ў нашым Краю
Так яскрава гарыць
І у боры
І у гаю
Мост сьвятлісты кладзіць?...
Наш бор хворы
Ў чудным маю,
Без жыцця ягоны шмэр;
Страшны зморы
Там у гаю,
Дзе пануе гвалту зьвер.
А з-за бору,
І з-за гаю
Заблышчаў жыцця прамень,
Я на зоры
Паглядаю
І тану ў забойчу цень.

Роспач

Разьдзяры мне бура,
Грудзі маладыя
І завый панура,
Як васеньня бура
На Усе Сьвятыя.

Вырві мне з карэньнем
Сэрца маладое
І паконч з цярпеньнем,
Вырваўшы з карэньнем
Ўсё балюча-злое.

Занясі на полі,
На зелень каберца,
Дзе ня быў сьлед волі,
Вось на гэтым полі
Нясі маё сэрца.

Гэй, завыйце буры,
Пад вакном сталіцы
І рвецце пануры
Абраз чорнай буры...
На роднай зямліцы.

Князь Вітаўт

Там за гарамі, там за лясамі,
Дзе слаўна Вільня стаіць,
Там пад старымі, там пад мурамі
Грозны дух Вітаўтаў сьпіць.
Ціха, ціхутка ў тым падзямельлі
Лямпа лаёва гарыць,
Лямпа лаёва ў мнішае кельлі,

А побач — Вітаўт Князь сьпіць.
Нераспануты і неразуты,
Зброя на Князю блішчыць.
Дзверы да кельлі моцна замкнуты,
Рыцар пры клямцы стаіць,
Вус як кудзеля, зрок пярэуновы,
Молат руку яму гне...
У дзверы кельлі кожны Год Новы
Моцна тры раза ён б'е.
Моцна тры разы б'е ў дзверы кельлі,
Ўходзіць і гасіць сьвятло
І справазданьне чуць ў падзямельлі:
„Столькі гадоў уцякло!”
Князь без адказу правай рукою
Знак дае выйсьць, а сам сьпіць:
Рыцар да лямпы ўлівае лою
Паліць вагонь і... стаіць.
Ціха, ціхутка, там пад зямлёю,
Дзе сьпіць наш Вітаўт ваяк,
А над мурамі, а над гарою
Вісіць няволянькі знак.

* * *

„На вуліцы знойдзены труп юнака, які
кулёю ў мазгі пазбавіўся жыцьця”.

(З хронікі віленскіх газ.)

На бельлі сьнежна-рыхлістай пярэны,
На крок ад сьцен абнятых сном паўсьмерці,
Відаць крывы дзьве доўгі касуліны:
Тут выбраў мейсца ён сабе памерці.
І ночы глуш пасьпела ўсё схваці,
Як родна маці плач свайго дзіцяці
Стамуе моцным сэрца пацалункам,
Забіўшы жаль пацехі мілай трункам.
Ён выбраў ноч нямую і таёмну,
Паверыў ёй астатня сэрца слова,

А пух жыцця дзьмухнуў у гору цёмну
І паў, як з вочаў слязіна пэрлова...
Ня выдай, ноч, ягоных слоў завету,
Трымай на дне свае таёмнай хвалі;
Хай будуць тайнай вечнаю для свету
Пад домам тым крываваы каралі.

Лятуценьне

Колькі чару,
Колькі ласкі,
Колькі жару
Й мілай казкі
Мела ты
Ў вуснах тых,
Дзе сьвятоя
Із сьвятых,
Мела трон свайго быцця
І гуляла, як дзіця,
Бяз тугі і страхацця.
Колькі чару,
Колькі ласкі,
Колькі жару
Й мілай казкі
Мела ты
Ў вуснах тых,
Скуль сьвятоя
Із сьвятых,
Выйшла каб мяне спаткаць
І дарогу паказаць,
Як ісьці ў Рай пагуляць.
Колькі чару,
Колькі ласкі,
Колькі жару
Й цуднай казкі
Мела ты
Ў вуснах тых,

Скуль сьвятоя
Із сьвятых,
Боскі мне ліло нэктар,
Як раскошны неба дар —
Пацалункаў ярых жар.

* * *

Ваконны заслоны
Зрухнуліся ў бокі
І дзіўныя тоны
У хвалдах заслоны,
Як водгук далёкі
Зайгралі жалосна.
І міла гасподу
Запоўнілі пахам,
Ды пахам з усходу,
На ўсходнюю моду,
З нястрыманым жахам...
Парвалі так злосна.
А струны спаміну
Угнулісь ад хвалі:
І спомніў дзяўчыну
На ўсходняй адалі...
І стала нязносна.
Нязносна ў гасподзе,
Нязносна у вочы,
Ах, мілы усходзе,
Забудзь аб гасподзе,
Ня вей мне у вочы...
Ня муч бязлітосна.

* * *

Можа гэта толькі згадка,
Мо ня так ёсьць, як здаецца:
Пры ламаньню мо аплатка
Нам спаткацца йшчэ прыдзецца,
Хоць ня веру ў гэта, братка,
Што час прошлы нам вярнецца...
Бо страшэнна сэрца б'ецца...
Можа гляне хто з укрادка
І спытае, дзе мне дзецца:
Я скажу... ў мяне ёсьць хатка,
Можаш Ёй ты прыглядзецца:
Дом мой — Край, Айчызна — матка.
Вось і мейсца — дзе падзецца...
Аднак, сэрца страшна б'ецца...
Сэрца стань! ня біся... годзе!
Бо жыцьця праява млее:
Сэрца, будзь з жыцьцём у згодзе,
Бо душа ашатанее
І шалёна ў дзікай тродзе
Паўстрымацца не здалее...
Сэрца стань... бо сіла млее.

Восень

За сьцяною хаткі
Восень павявае,
Дзетанькаў да маткі
Кучка падб'ягае.
„Маці, міла маці, —
Кажа Ясь да маткі, —
Будзем лепш гуляці
У куточку хаткі;
Бо на панадворку

Зюзя ўхапіць хоча
І так, як Тадорку,
На сьмерць завалоча.
Мы баімся сьмерці,
Ня хочам ўміраці,
Ня хочам памерці”
Дзеці ў хор да маці.
Маці так міленька
На іх паглядае
І сьлязу чысьценьку
З вочаў абцірае.
„Апраньце халаткі —
Кажа дзеткам маці —
І ідзіце з хаткі
Вы на двор гуляці.
Вось там, як міленька,
На лугу прасторным;
Ой барджэй, барзьдзенька,
Бо мы ў пакаморным.
То ня наша хатка,
То ня наш куточак”.
Кажа дзеткам матка,
А ў іх сьлёзкі з вочак
На чырвоны шчочкі,
Як гарошак льюцца,
Поўны сьлёзаў вочкі...
Дзеткі не сьмяюцца.

Signum

Забыць трэ песьні смутных дзён заглуму,
Калі мы млелі ад крывавай раны;
Забыць трэ страшну нашай сьмерці думу
І места суму — трэба меч каваны
Нясьці пад стрэхі тонам буйнай песьні,
Дзе гінуць краскі на зімным Прадвесьні.

Пякельнай сілы трэ пусьціць машыну,
Дзе Дух Народу загрыміць маторам,
А песьня помсты Белай-Русі сыну
Штодзенным будзе пры малітве хорам;
І сонца ясна заблішчыць ад сталі,
А іскры ярка разьнясуцца ў далі.

Хай Нёман слаўны на сваім улоньні,
Мест хвоек, соснаў і дубоў вяковых,
Нясе штандары вольнае Пагоні,
Якія стройна ў руках вясковых
На бокі розны парывае бура
І ноціць песню змагаром панура.

Ня трэба песьні аб нямым падданьні,
Народ ня знае гымну за дукаты;
Хто лямпай здрады сьвеце ў сваём пляні
І з здрадай прэцца да вясковай хаты —
То пэўна згіне на сваёй дарозе,
Бо здрадзе месца нет на тым парозе.

* * *

Стань
І глянь:
Вось на небе бліскучая зорка плыве,
Зорка ўкутана цемрай... цемра гоне яе...
І здаецца бясконца цемра зорку заб'е;
Згасе зорчын агоньчык і ня будзе яе.
Ты аднак
Ляж наўзнак
І уцем свае вочы у выш,
Спраўдзь, ці добра глядзіш,
Ці ня склеіў вачэй табе сон,
Бо да нас так прысвойніўся ён,
Што нат сонца у дзень ня відаць...

Глядзі ў выш і старайся ня спаць.
Зоркі крок,
З боку ў бок,
Ты глядзі
І сьлядзі,
Як яскрава ў ночы б'е зорачкі сьвет.
Пора цемру глыбока яе вагнаецвет.
Цэлу ноч
Ня сплюшч воч,
Бо ураньні ня будзеш на зорку глядзець,
Зорка з цемраю разам на векі памрэць.
Ты аб зорцы ўспамін захавай
І ноч досьледу ўсьцяж спамінай.
А паверыць гэтак будзе найлягчэй табе,
Што агоньчык зоркі яркі толькі ў ночнай цьме.

* * *

Не пытай, не скажу я ні слова,
Дзе падзеўся з душы маей май,
Хай абхопіць маўчаньне грабова...
Не пытай, не скажу я ні слова,
Не пытай, не пытай...

Не пытай, чаму вочы вагністы
Рвуцца гэндзе* ў далёкі той Край,
Дзе зіе Усход прамяністы,
Чаму рвуцца там вочы вагністы...
Не пытай, не пытай...

Не пытай, не скажу ні слова,
Дзе падзеўся з душы маей май,
Хай абхопіць маўчаньне грабова...
Не пытай, не скажу я ні слова,
Не пытай, не пытай...

---

* гэндзе — там.

Кліч

Як шопат пушчы шэмручы ў аддалі
Трывожыць клетку схопенага льва,
Так шопат Волі ў паветранай хвалі
Трывожыць грудзі, дзе душа мая
Закута скомліць і грызе аковы...
Каб вольным вокам глянуць на сьвет новы.

Доля

Між балотаў і лясоў
Я з табою, Доля, йшоў
Ах!...праклята.
Першы я, ты ўсьлед за мной,
А Няволя за табой
Йшла заўзята.
Выйшлі мы ў вяскowy бор,
Тут я ўбачыў пышны двор
І спытаўся:
„Мо скіруем там свой крок!..”
Мне ў адказ пануры змрок
Засьмяяўся.
„Нельга там! — трэ меці кроў,
„Трэба быць з крыві паноў...”
Ты сказала.
А твая сяброўка тут
Разьвязала вузы пут
Й засьпявала:
„Грэх так, хлопча, лятуець,
„Хочаш ты ад нас ляцець —
Не дазволю!
„Дай галоўку, сынку, тут,
„Бо ты створаны для пут
І ў няволю...”

Йшли дарогай...ля бяроз...
Я ланцуг на шы нёс,
Як забойца
І з урэху на урэх
Йшла да вёскі беднай стрэх
Наша тройца.
„На бяздольны век парог
„Выслаў нас з табою Бог...”
Ты сказала.
І вугол паўзгнілых сыцен
Мне над рэчкай гэн аж..гэн
Паказала.

Брату

Наш буйны сьвет плыве ў жыцьцёвым сьвісьце,
Няма кутка — дзе б сьмерць свой мела схоў;
Жыцьцё бяжыць, у след за ім жа ўзноў
Ідзець жыцьцё ў апратцы цуднай лісьця.

Прамень сьвятла... — ці ж гэта ноль жыцьцёвы,
Ці ж ён ня твораць роскашы для нас?
Ён страх страхоў, ён сьмерць для цемры мас;
Жыцьцёвы рай, жыцьця й раю асновы.

Бяры усё -- махаеш ты рукою,
Табе ня ўсмак жыцьця Эдэну сок!
І так што дзень, што тыдзень і што рок —
Жадаеш толькі вечнага спакою.

Тут сьмерці нет, а ты яе шукаеш,
Цябе мазоль кіруець вечна ў дол, —
Ці чалавек жа, ці зямны ты вол?
Ў неба глянь, брат, а рай жыцьця пазнаеш.

Я чую стогн душы тваей збалелай.
Слабы йшчэ нат яе няшчаснай зрок.

Адважна ў даль, сапхні усіх на бок,
Іх мейсца — ноч! — Сам прыся к зорцы белай.

* * *

Ты сягонья спомніў мне
Аб далёкай старане,
Дзе дуб з хвойкай таёмна гавора;
Аб далёкай старане
Ты сягонья спомніў мне,
Дзе да сонца маліўся я ўчора.

Ты сягонья спомніў мне
Аб далёкай старане,
Дзе шалее крывавае бура:
Аб далёкай старане
Ты сягонья спомніў мне,
Дзе грамзоляць кайданы панура.

Ты ня знаў, што мне яна,
Гэта ў далі старана
Свае казкі паветрам гавора;
Бо Яна ў мяне адна,
Гэта міла старана,
Там да сонца маліўся я ўчора.

Моладасьць

Праходзіш міма бяз усмешкі.
Як на Грамніцы дзікі воўк:
Бяз тону песьні — тон замоўк.
Так моўчкі топчыш крокам сьцежкі.
Нямья вусны, зрок бліскучы
Гарыць, як пекла страшна дно:
Ты бязуважна... ўсё адно,
Ці ў цёмну ноч, ці ў дзень гарачы

Хачу злавіць... Ты не даешся,
Здалёк трымаеш бойкі крок...
І так што дзень, што месяц і што рок.
О, Моладасьць, калі ты засьмяешся?...

Жніво

Па мяжы сярод калосься
Йду з збанком вады:
Сяньня выйсьці мне ўдалося
Вось туды, туды...
Тут хвалюецца бясконца
Зерня-збожны цвет,
Тут гарача сьвеціць сонца,
Тут зямельны сьвет.
Побач з пераду і з заду
Хвалі каласоў...
Іх жа бляск — як капля яду
Бурліць-круціць кроў.
Прада мною за гарою
Жне сястра з сястрой.
А у след жа тут са мною
Брат ідзе з касой.
Гэй, ты, жніва, залатое,
Жніва працы, дар;
Цябе дарыць, як святое,
Ўклонам гаспадар.

Матывы вясны

О песьня любя, ты, вясны маеі
Як міла ты мне сяньня звоніш,
Як гожа л'ецца хваль струі тваеі —
Ты цудну казку мне гамоніш,
Ты страшна вабіш нотаю сваеі;
Ў абняцьці ты мяне палоніш,

Ты з воч маіх парвала ўжо заслону
І цягнеш там... да шчасся трону...

О песьня сумна, ты душы маеі
Забойча — дзікі твае тоны,
Сарвіся з сэрца ты майго скарэй,
Пусьціся ў бег стралой шалёнай,
Ляці у даль... дзе сьледу нет людзей,
Дзе ёсьць нячутны гора званы.
Ляці... хай ціша тут загляне,
А ты ляці і згінь жа ў тумане.

Ня штурхай!...

Ня штурхай старога абломка нагою,
Пабач, нейка рыска наскробана там;
Павер, гэта рыска ёсьць Славаю нам,
Мой мілы, калі ты сягонья са мною...
Ня штурхай старога абломка нагою.

Магіла волата

Волата магілу
Я сягонья ўскрыў
І каменну брылу
З гробу адваліў...
Хай заглянуць зоры
У магільны роў
І высокі горы
Хай прышлюць арлоў.
Будзем у грамадзе
Века падымаць
І ў сумнай парадзе
Волата вітаць.
Меў калісь акляскі,
Роўны быў арлом;

Жыў як бог парнаскі
На зямлі царом.
Пацямнелі зоры,
Ветрыска завьў
І арол у горы
Свае крыльлі скрыў:
Я на мейсца Славы,
Як нямы глядзеў —
Прад вачыма цьмары
Царскі попел тлеў.

* * *

Разьбіўся звон стары,
Нячутна звону Славы
І мёртва ціш з гары
Кладзецца ў ніз на травы:
Заціх той вежы мур,
Скуль некалісь, што сьвята
На крыльлях дзікіх бур
Галосна і крылата
Ляцела песьня ў даль
І тонам чаравала,
Як кіт між морскіх хваль,
Дно сьвету грунтавала.
Замоўк разьбіўся звон,
Адзіна гордасьць вежы
І сьціх чароўны тон.
Ня чуюць песьні межы
І чудны краскі іх...
Разьбіўся звон у вежы
Ў на векі ён заціх.
Шчарнелі вежы муры,
Здаліся дзікай буры;
Пад імі дзед стары
Сядзеў як гроб пануры:
Сядзеў і ўпарта ў выш

Страляў балючым зрокам,
Дзе ночных глыбаў ціш
Кланялася ваблокам.

Гімн

Для Цябе, Беларусь, наша праца,
Для Цябе з сэрцаў нашых б'е жар:
Станем дружна да працы ў рад, брацьця!
Зложым труд свой на Волі аўтар.

На Твае, Беларусь, шыр палеткі
Ўцягнем з сталі гартованы плуг,
І твае ў белай вопратцы дзеткі
Ў школе змыюць знак „верненькіх слуг”.

За Цябе, Беларусь, міліёны
Стануць родных вясковых сыноў —
Й гучнай песьні галосісты званы
Паплывуць ад краёў да краёў.

* * *

Праца, праца для Народу
Зродзіць вольна-святлы час,
Ад усходу да заходу
Хай працуе кожны з нас!

Гэй да працы! Гэй да працы!
Дружна у шэрэнгу стаць,
Гэй да працы! Гэй да працы!
Будаваць і асьвячаць.

На палетак дзірвановы
Трэ цягнуць сталёвы плуг,

А для школы гмах дубовы —
Хай крапчэе родны дух!

Гэй да працы! Гэй да працы!
Дружна у шэрэнгу стаць,
Гэй да працы! Гэй да працы!
Будаваць і асьвячаць.

Ад куточка — да куточка
Як шырокі й доўгі край:
Дзе пануе страшна ночка
Засявай і асьвячай!

Гэй да працы! Гэй да працы!
Дружна у шэрэнгу стаць,
Гэй да працы! Гэй да працы!
Будаваць і асьвячаць.

* * *

Маўкліва і нема ў салі,
Ціш брадзіла з куточка ў куток;
Лямпы ціха і нема стралялі
Бліскатлівым сьвятлом буйнай хвалі
Разьліваючы сонца паток.

Ты адна, абапёршысь рукою,
На гладкім невялічкім стале
Гаварыла у сэрцы з сабою,
Пламянеючы ярка душою,
І танула ў расплыўным сьвятле.

Скрып дзьвярэй. Уваходжу. Прачула
І схілялася ў бок галава,
У далонях абліча ўтанула,
На хвілінку вось быццам заснула...
Як прыгожай тагды ты была!

* * *

Ты ўпорна глядзела ў гору,
Як замёршы — бяз руху і здрыг
І казала буючы ў мору...
„Паглядзі на мяне ў гэты міг,
„Паглядзі і скажы бяз уданьня,
„Ці я годна тваёга каханьня?“...

Пяруновай стралой майго зроку
Я схапіў тваю постаць тады:
Нашы душы памчалісь далёка
І спаіліся там наўсягды...
Ты мне зрокам закон дыктавала,
Я паняў і прыстаў... ўсё прапала.

* * *

Падпісалася ты на бачыні
Проціў даты ў бягучым тым дню:
Я заўважыў і ў той жа хвіліні
Запаліўся ў пламеньнях вагню,
Мне хацелася ўбачыці рыскі
Тваёй, любя, ў сшыточку падпіскі.

Ты пазнала ўсё гэта адразу
І нявольны усьмешак усплыў
На рубочкі між вуснаў для казачка,
Пазваленьня ён знакам мне быў,
А таёмныя вочы з забавы
Гаварылі „які ты цікавы!“

* * *

Ты глянула, помню, навокал
І раптам зьбялела як сьнег,
Што сталася? Нехта з далёка
Так уразіў тваё вока
І бледам зьмяніў любы сьмех.

Што гэта? Ці можа птушына
Прад вочмі тваймі ў перабег
Асьнежыла твар твой, дзяўчына,
Мо гэтая чорна птушына
Прагнала із вусначкаў сьмех?...

* * *

Ці ж толькі сухімі славамі
Я мог бы спаткацца з табою...
Слоў мала. Спатканьне між намі,
Быць можа ўжо гэтымі днямі,
Уісьціцца сэрцам й душою.

Таёмныя вочы замкнуцца
І ціха, маўкліва, бяз слова
Малінныя вусны зьліюцца,
Каб потым памалу прачнуцца
І зьліцца ізноў жа нанова.

Ты ціхім і мільым шаптаньнем,
Нясьмела з раскошы і больлі,
Спытаеш з нявінным уданьнем...
„Ці ты спатыкаўся з каханьнем?”
Маўкліва скажу я „ніколі”...

* * *

Тагды ты, помню, неяк сьмела,
Бяз штучнай засланкі з рукі,
Мне проста ў вочы паглядзела
І ў міг уся сама зьбялела,
Спусьціўшы ручкі на бакі.

Пасьля зноў далыш чытаць хацела...
Дарэмна. Сілы больш няма...
Ізноў з пад пальчыкаў нясьмела
У той куточак паглядзела,
Дзе вось сядзеў я ля вакна.

* * *

Ты засланіла на тварык вуаль
І абтуліла на шыяццы шаль:

Дробненька шпарнула сходкай свой крок,
Хутка пабегла ў няведамы бок.

Лёганька нёс цябе там тратуар,
Сонейка міленька з шэранькіх хмар

Стрэльнула метка у вочкі твае,
Ты адказала: „Яны не мае,

„Нехта чужы у мяне іх Украў
„І сьцерагчы іх на век загадаў,

„Сонца, вярніся ў нязнаную даль,
„Вочкі яму я схавала ў вуаль”.

* * *

Я знаю, тут цябе няма,
Ты зьнікла у бяздоннай хвалі
І я цябе ў нязнанай далі
Шукаю зрокам з таго дня.

Я чую шопат вусн тваіх,
Дрыжучы грудзі твае бачу,
Як страшна: я тут чуць ня плачу,
Мне жаль хвілін кароткіх тых.

Ты прадамною, як імгла,
Была і зьнікла ў косах сонца,
Цябе я ўбачыў праз ваконца,
Калі ты ў даль адна ішла.

Было адчынена вакно,
Я сэрцам ўпіўся ў мгісты хвалі,
Душой папльў з табою ў далі
З шаптаньнем „мне ўжо ўсё адно...”

* * *

Можа збрыдне мне доўга чакаць
І сачыць твае мілыя крокі,
Аглядацца на ўсенькія бокі,
Каб цябе найчасьцей спатыкаць...
І каб скончыць пэрыяд міражны,
Напішу табе ліст невыразны.

Напішу, як у вечар між зор
Плаўна месяц срабрысты лунае,
Як у гаю чароўна сьпявае
Мілых птушачкаў звонкавы хор...

Ты манліва яго прачытаеш
І шапнеш: „Не мані, ты кахаеш”.

* * *

Враг мой вечный, пора научиться
Вам кого-нибудь вправду любить.
А. Ахматова.

Трэ парадзіцца можа з варожкай,
Мо яна мне асьветліць той гай,
Дзе гуляеш ты вузкай дарожкай
І ківаеш мне пальцам „сюдай!...”
Мо варожка парадзіць мне ціха,
Як схавацца ад бурнага ліха.

Што ж варожкі: мне толькі здаецца...
Усё ж паслухаць нямог бы іх я;
Калі сэрца так міленька б'ецца
І нясецца, дзе постаць твая
Калыхаецца ў цені між дрэва,
Як у раю галюткая Ева.

* * *

Умеет так сладко рыдать
В молитве тоскующей скрипки,
И страшно её угадать
В ещё незнакомой улыбке.
Анна Ахматова.

Як раскелзана бура зімою
Рве і сьвішча ў начы між вугламі
І пужае равучай трубою
Бедных дзеткаў сабраных пры мамі,
Так страшэннай і мілай здаецца

Гэта бура, што цягне з сабою
Нас абое і дзіка зноў прэцца,
Каб схаваць нас ад свету за мглою.
А пасья можа з нас засьмяецца...
І ня прыме за працу прызнаньня...
Ах, чаму мне ўсё гэтак здаецца,
Ці ж у гэтым істота каханьня?...

* * *

Пасьвячаю М. Ш.

Сьцямнела і сумна на дворы;
Я берагам слаўнай Вултавы,
Дзе ветрычак вее ласкавы,
Іду ў пазаместныя горы.

І цёмна, і сумна на дворы,
Жалобна плюскочуць тут хвалі,
Плюскочуць і недзе ў аддалі...
Канаюць, як голас на моры.

Памалу ўваходжу на горы,
Хвалдуюцца побач узгоркі,
Далёка бліснулі дзьве зоркі
І зьніклі у цёмным прасторы.

І ціха і млеўка на дворы;
Я сьпёрся не камень сьцюдзённы
І глянуў у бок паудзённы,
Дзе ярка сьвяціліся зоры.

У цёмна-таёмным прасторы,
Затуляным шэрай імглою,
Я воблік увідзеў той зоры,
Якую я бачыў з Табою.

* * *

Ты адна тут, дзяўчынка, ў задумі
Сочыш сэрца прысьпешаны стук,
Блёды тварык твой ўкутаны ў сумі
І на вочках сьлед горасных мук.

Зьнік румянец малінны ўжо з шчочкаў.
Губкі сталі, як сьвежанькі сьнег,
Знаць мучэньні бязсоньненькіх ночкаў
Ў безнадзейным чаканьню пацех.

Нейка страшна й таёмна прычына
Абхапіла цябе сумам хваль:
Жаль цябе мне, чароўна дзяўчына,
Жаль цябе мне, дзяўчыначка, жаль.

Сколькі сянняя ўздыханьяў і болі
Шлеш, дзяўчынка, каханаму ў даль,
Не кахай лепш ты болей ніколі,
Бо цябе мне, чароўненька, жаль.

* * *

Туды, туды.. ў таёмну даль
Нясі мяне павеў ласкавы,
Нясі і кінь у сонну хваль,
У сонну хваль... далёка ў даль,
Дзе вечна зелянеюць травы.

Нясі туды, дзе любай крок
Па цудных кветачках ступае
Наперад, зад і з боку ў бок
Жартоўна й міленька... знарок
Там ручкай кветачкі зрывае.

Я буду кветкай зелянець
І буйным цвѣтам распушчуся,
Яе рука мяне сарвець,
На грудзях шпілачкай прыткнець,
А я у сэрца ёй уг'юся.

* * *

Ты песьню маю пакахала дзяўчынка,
Дзе ўчула каханьня чаруючы сьпеў;
Цалункам яе ты пясьціла б, малінка,
Калі б цяпер на цябе не глядзеў.

Дзяўчынка, ня песенька вінна за гэта;
Ня можна цалункамі песьню караць,
Карай ты лепш імі мяне вершаклета,
Я кару гатовы маўкліва прыняць.

Затуляцца вочы дачыста ў павеці,
Ня будзе вязаць цябе, любя, мой зрок,
Аддамся за песню табе я на здзекі,
Цалункамі здзекуйся, міла, хоць рок.

Славачцы

Пакіну я Цябе нязнанай
Над кнігай Зэйера сьвятою,
А сам паеду ў сэрцы з ранай
І Ты мне будзеш век нязнанай...
Болей ня ўбачуся з Табою...

І толькі сэрца будзе помніць
Твой сьнежны твар і мілы зрок;
Яно Цябе мне часта ўспомніць,
Твой мілы зрок яно прыпомніць...
За дзень, за месяц і за рок...

Ах, скажы...

Ах, скажы, дзяўчына,
Аж, скажы, малінка,
Ці бывае, што ў бляндына
Ўлюбіцца бляндынка...
Ой, скажы мне, міла,
Ах, каб гэтак была,
То маё бы сэрца
Слёзаньку ня ліла.
Мо ты маеш зельле
Бабы чараўніцы,
Тое, што ў вясельле
Ўсе п'юць маладзіцы...
Ой, каб жа ты мела
Гэта цудна зельле,
То маё бы сэрца
З горанька ня мрела.
Не кажы, дзяўчына,
Не кажы, малінка,
Я ўжо знаю, што бляндына
Ня любіць бляндынка...
Ўжо ня трэба зельля
Бабы чараўніцы,
Таго, што ў вясельля
Усе п'юць маладзіцы.

* * *

(З гімназіяльных матываў)

Цябе я ўчора поўна надзеі
Доўга чакала ў ціхай алеі,
А ты — я знаю — у той хвіліне
Кляўся ў каханьню другой дзяўчыне...

Бяз страху сянняя я прад табою,
Скажы, ці вернеш мне дзень спакою,
Скажы, ці вернеш чар ціхай ночы...
Ціха!... ўжо знаю, мне кажуць вочы.
Дай руку, мілы, мне тут на грудзі,
Хай сэрца скажа, што потым будзе;
Ня бойся сэрца, яно бяз сілы
Стаіць над ямай сырой магілы.
Будзь шчасны з ёю, я ўжо за вамі
Ня буду млеці ў ціш вечарамі.
Ах, досыць болю ўжо сэрца мае,
Хай верным сянняя тут памірае.

Трафіка

Прада мной таблічка
Вісіць невялічка
І крывы напісак
Із чырвоных рысак:
„Трафіка”.
Тут дзяўчынка
Як малінка;
Вочы чорны,
Як вуглінка...
Прытулілася ў ражок
Міла й пекна, як бажок.
Вочы чорны,
Вы палючы,
І харошы
І магучы...
Як люблю я вас...
Як баюся вас...
Знаць ня ў добры час
Я убачыў вас...

* * *

Тваю постаць бачу сяньня

І пяю тут ёй літаньне:

Палюбі,
Пакахай,
Ня губі,
Падтрымай,
Прытулі,
Пашкадуй,
Абдымі,
Пацалуй...

А яна чымсь сьнег бялейша

І чым цьвёрды лёд зімнейша

Ўсё глядзіць
Недзе ў даль
І маўчыць,
Як бы хваль

Ціха з мора ў мора трэ

І ў бягу ўсіх бярэ.

* * *

Адказу на любоў маю

Ах,... колькі год калісь чакаў,

Аб ёй дзяцём ужо пяяў,

Аб ёй студэнтам тож пяю.

Яна хапала Музу мне,

Яна казалі мілы каз.

Ах, колькі, колькі ў ночы раз

Яна была са мною ў сьне.

Яна са мной усьцяж плыла.

І лятуценьнем мне была.

* * *

Зайграла музыка зьмярканья
І ўсё туліла ціха ў сьне,
Пакрыўшы хваляй шапатанья
На цэлу ночку аж да ранья,
Замёршы ў сівенькай імгле.

І толькі хвалды цёмнай ночы
Стаялі моўчкі пры вакне,
Прыбіты лісьцям, што шапоча
Апошні гимн свой а паўночы...
Каб утапіцца ў ночы сьне.

Зорка

Ты адна толькі тут
На расхрыстаным ўзору нябёсаў,
Ты адна толькі тут
Сочыш блыскат раскропленых росаў;
На лугох, дзе маркоціцца шэра імгла
Толькі з горы ты, зорачка, сьвеціш адна.

* * *

Па заснуўшай неба сіні
У палёці нестрыманым,
Б'ючы крыльлямі сваімі
Беглі зоркі ў даль нязнану;
А па сьледзі тут за імі
Ноч сваім пакотам цьмяным
Замятала пыл, што зоры
Сваім лётам далі ў горы.

І сьцямнела, ціха стала,
Ноч маўкліва свае казкі
Лісьцям дрэваў шапатала
І рабіла з лісьця маскі,
Землю імі аздабляла,
Пакрапіла роскай краскі
І маўкліва шывкім скокам
Падымалася к аблокам.

Кляштар

Абвязаны мурам навокал,
Сьцямнелы ад процьмы гадоў,
З жалезнымі кратамі ў боках,
З азнакай турботы сьлядоў,
Стаіш ты закутаны ў цішы
Лунаючы крыжам у вышы.

Праз браму сталёвую ў боку
Праходзіць тут моладасьць ў кель,
З санлівай сьлязінай на воку
Шчасьлівы затраціўшы цэль
І ціха да самай магілы
Чуць з кельлі: „ах, любы, ах, мілы”...

* * *

Даруй!... Калі можна маліць за другіх...
Малю я сягонья Цябе на каленках,
Даруй тым, якія прад намі ў сукенках
Буяюць. Даруй ім!... малю я за іх.

Даруй тым, якія штоночы як хваль
Бушуюць гвалтоўна ў Чарльстоне
й Флёрыдзе...

Даруй ім, як колей караць усіх прыдзе:
Няможна нявінных — страшэнны іх жаль.

* * *

Не шкадую прошлых днёў,
Не шкадую прошлых сноў,
Не шкадую прошлай мукі:
Мне пустоты іх ня жаль
І марноты іхніх хваль
Ня былі маея зарукай.

Я забыўся аб усім:
Ў выш расплыўся прошлы дым
І ня страшна мне ўжо ў ночы,
Толькі помню аднаго,
Не забуду я таго,
Хто глядзеў мне міла ў вочы.

* * *

Заўсёды ты са мною,
Ці ў вечары, ці ў дзень,
Твая панура цень
Дарожкаю кривою
Стралою бяжыць за мною.

Са мною ты зраднілась,
Табе я стаўся брат,
Ў мазгі на гвалт мне ўвілась;
Крыві маёй напілась
І мучыш так... як кат.

О дума, дума злая,
На век мяне пакінь.
Сама ж на век загінь,

А мне хай засьвітае
У духу радасьць Мая.

У пакою самагубцаў

Я чуў, што недзе ёсьць пакой;
Далі мне нат яго номар,
Там шмат хто скончыў подвіг свой;
Найбольш вась тых, хто тут, як Гомар,
Узяўся гымн красе пяць,
А як іх зваць — мне толькі знаць.
Дай кнігу мне, якія тут
Сабе казалі ўжо капут,
Разьбіўшы вітае горку чару,
Дай кнігу, пане гаспадару...
„Язьмінны пах вясны
„І ўсход брылянту сонца,
„Як чару поўны сны,
„Плывуць тут праз ваконца:
„Мне ўжо ня жаль вясны,
„Ня жаль мне цуду лета,
„Дабрыдлі ўжо яны —
„Яны не для поэта.
„Ах пракурор, павер,
„Калі пабачыш трупа,
„Што сяньня рэвальвэр
„Са мной зрабіў ня глупа.
„Табе апошні сказ,
„Мая багіня сьвета,
„Успомні ты хоць раз,
„Няшчаснага поэта...”
Такі вась пекменькі радок,
Адзін з герояў Фэба музы
І ціха, пекна, без нарок,
Зрабіў апошні тут ён крок
Па чарцы моцнага з Тулузы...
„Тут зрабіў сабе канец

„Збанкрутованы купец...”
Гэта слова чыну мужа,
Рэшня песня музыканта,
Нашых дзён героя, франта,
Яго жаль, сапраўды, дужа.
Ён адзін меў права жыці,
Ён адзін быў сьвету панам,
Жаль, што ён ня мог забыці
Паху грошаў тут над ранам...
Пачуўся ціхі стук у дзьверы,
„Зайдзіце!” — крыкнуў я як гром...
„...Вось тут, мой госьцю, рэвальвэры,
„А вось жа крэпкі ў чары ром...
„Бяз страху толькі, Вы ня першы...
„Запру я шчыльна двоі дзьверы...
„Я знаю...Вы пісалі вершы..
„I...закахаліся... бяз меры”
Мне Вас страшэнны жаль,
Мой пане гаспадару,
Но сяньня я, нажаль,
Тут вып’ю толькі чару:
Калісьць мо йшчэ зайду
На некалькі хвілінак,
Тагды сабе знайду
Тут вечны адпачынак.

Адказы

Разьдзяры грудзей аслону,
Прытулі да сэрца вуха:
І паслухай сэрца тону,
Толькі ўважна там паслухай...
Там паслухай і уважай...
Больш мяне ўжо ня пытай.

Распрані дачыста цела —
Там ёсьць доказ нефальшывы,

А паверыш, як балела
У падзямельлі дэфэнзывы...
Там глядзі і разважай...
Больш мяне ўжо ня пытай.
Прыгатоў на крыж калоду
Й разьдзяры на ёй цвікамі
Найвялікшага з народу -
А ня ўбачыш сьлёз між намі...
А чаму? - то сам пазнай...
І мяне больш ня пытай...

Малітва

Завыла бура, зашумеў
Вясковы хвойнік за папарам;
І дзіка гром там загрымеў.
Пярун лупіў у стрэхі з жарам.

Шугала полымя ў выш,
Трашчалі кроквы ў пламеньні;
Стары відаць быў ясна крыж
І знаць быў рух сагнутай цэльні.

Народ пад крыж... і голас гэн
Расплыўся ў пустач цёмных даляў...
Дасяг палацу гордых сьцен,
І быў заглушан... „Полькі” хваляй.

Аўтару „Моладзі” А. Чачотцы

Стань, задзяржыся, бурная хваль!
Глянь наперад!- дзе ты прэш?..
Ці ж так пэўна й светла даль?..
Там, дзе нас усіх нясеш.
Стань. Стрымай свой грозны вал,
Глянь на бераг - дзе ты беш;

Там скарбніца нашых хвал...
Ты ж яе ў мора рвеш.

Стань, часоў старэчых кат.
Слухай!.. Звоніць веча звон:
А пад стрэхі шэрых хат
Прэцца хваляй звону тон.

Мы задзержым звону хваль,
Можа зьнішчым стрэхі хат?..
Не!..здзяржыся!.. будзе жаль,
Бо пад стрэхай родны брат.

Стань, прадвесьнік сьмерці й бур,
І стрымай свой анімуш:
Нельга нішчыць той мармур,
Дзе ёсьць сьлед слаўнейшых душ.

Стань, здзяржыся бурна хваль,
Бо загубіш імя нат;
А... страшэнны будзе жаль,
Як бяз імя будзеш брат.

Хто мы?

Мы створаны Богам,
Ахрышчаны крыжам
Так слаўны к падмогам
Рукою і хіжам*.
Мы верны, цярплівы,
Умелы, панятны;
На крыўду маўклівы,
А ў працы так знатны,
Падпора Мы сьвету.
Забралі ў няволю

---

* Хіж – шывкі бег да працы.

Страшэнну плянэту-
Зямельку. А долю
У пекла паслалі.
Запасы каштоўны
Сьвятыням адалі.
І вежы царкоўны
Са срэбра ўкавалі.
Ля боку ў выгодзе
Гадуем тут ката,
А самі ж у годзе
Не зналі шчэ сьвята...
Давольны мы горам...
Братоў нат ня знаем,
А чортавым творам
Ахвяры складаем.
Ад дзеда й прадзеда
Заўсёды чарэда
Гніець нас у брудзі...
Зьвярэ Мы, ці людзі?

Чорны летапіс

Апошні ліст пэргамэнтэ прышылі,
Каб скончыць чорны летапіс пісаць:
А ветры дажджавыя каб нам слоў ня змылі,
Паставім на лісьце працоўную пячаць:
Зачэрнім кроўі, што бурліць у народзе
І ўпішам ёю тут наш гимн Свабодзе.

Стары манах, прад тысячу гадамі,
Пачаў ражном гісторыю пісаць.
А сьмерць і зьдзек між чорнымі радкамі
Стаўлялі кожны дзень галодную пячаць:
Манах глядзеў і строга год па годзе
Лічыў князеў і бунты кляў у народзе.

Апошні ліст пэргамэнту прышылі,
Каб скончыць чорны летапіс пісаць:
А ветры дажджавыя каб нам слоў ня змылі,
Паставім на лісьце працоўную пячаць:
Зачэрпнім кроўі, што бурліць у народзе
І ўпішам ёю тут наш гымн Свабодзе.

Калі народ

Калі народ тугою волі горды,
сваіх дзяцей паслаў змаганьню ў дар;
калі ў грудзях з граніту веры цьвёрдай,
паўстаў народ, паўстаў народ - змагар;
калі з душы бюць вольныя акорды,
а ў руках чырвоны ймкне штандар...
Гэта ня раб. Гэта народ уладар.

Калі народ няволю й вастрогі
перапаліў вызвольна ў сілы жар;
то нат калі ягоны рукі й ногі
яшчэ ланцуг крывавіць і ўдар
за ўдарам бе, каб зьбіць на паўдарогі;
арліным зрокам блішча горда твар...
Гэта ня раб. Гэта народ уладар.

Ноч

Добрай ночы, бедны людзі, добрай ночы вам,
Жабракі з вузенькіх вуліц і старожкі з брам,
Добрай ночы вам...
Сколькі сягонья ёсьць вас без абеда,
Сколькі без сьняданья і без вячэр;
Хто без сарочкі, хто ў сьвітцы суседа,
Брудам чый ліпка падбіты каўнер...
Вы безработныя, бедныя людзі,

Польмя ў вачах іскрыста дрыжыць,
Скора ўжо сонца ўладу здабудзе,
Скора пачнём вольна жыць.
Добрай ночы, бедныя людзі, добрай ночы вам,
Жабракі з вузенькіх вуліц і старожкі з брам,
Добрай ночы вам...
Вільня,
Па вуліцах цёмных зімовай паўночы
Іду спавядаць я твае камяніцы
І ў кожным падвале лічу сьмерць рабочых,
Каб заўтра за іх ты змагла заплаціці.

Каментарыі

Вершы Франука Грышкевіча паходзяць з розных друкаваных крыніц. Асноўныя з іх — гэта газеты „Беларуская крыніца”, „Сялянская ніва”, часопіс „Студэнцкая думка”, асабісты зборнік аўтара „Веснавыя мэлёды” (Вільня, 1927 г.), а таксама некаторыя вершы ўзяты з рукапіснага фонду Цэнтральнай бібліятэкі Акадэміі навук Літвы (Ф. 21, справа 169).

Тэксты твораў падаюцца з захаваньнем аўтарскага правапісу. Храналогія напісаньня вершаў не захоўваецца.

З народу мы...

Упершыню — „Студэнцкая думка”, 1926, № 1.

Беларусь, Беларусь...

Упершыню — „Беларуская крыніца”, 1927, 8 ліпеня.

Кальханка

Друкуецца са зборніка „З роднай нівы”, Вільня, 1928 г.

25.ІІІ.1918

Друкуецца са зборніка аўтара „Веснавыя мэлёды”, Вільня, 1927 г.

Музей Івана Луцкевіча

Упершыню — „Студэнцкая думка”, 1924, № 1. Верш прысвечаны пятым угодкам з дня смерці Івана Луцкевіча (1881-1919) — беларускага дзеяча нашаніўскай пары.

Бальяда працы

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 19 сакавіка.

Малітва

Упершыню — „Беларуская крыніца”, 1926, 24 снежня.

Ці знаеш Край, дзе востраю стралою...

Друкецца са зборніка аўтара „Веснавыя мэлэды”, Вільня, 1927 г.

Варганы

Друкецца са зборніка аўтара „Веснавыя мэлэды”, Вільня, 1927 г.

„Крыніцы”

Верш прысвечаны 10-годдзю з дня выхаду першага нумара газеты „Крыніца”. Упершыню надрукаваны ў „Беларускай крыніцы” 10 снежня 1926 г.

Я сягонья душой распаліў трыбуляр...

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 23 сакавіка, пад крыптанімам Фр.Гр.

Ах ты, чэшка маладая...

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 29 студзеня.

Скажы, паўночная раса...

Друкецца са зборніка „3 роднай нівы”, Вільня, 1928 г.

Дзе ня стану...

Упершыню верш быў надрукаваны ў „Беларускім ілюстраваным календары на 1928 год”, Вільня, 1927 г.

Хто нас зможа?!..Гэй жа брацця!..

Упершыню верш быў надрукаваны ў „Беларускім ілюстраваным календары на 1928 год”, Вільня, 1927 г.

Росткі, рэстачкі...

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 12 сакавіка.

Русь Бела

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 5 лютага.

Раб

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 12 студзеня.

Сьлед Чарадзея

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 19 лютага.

Забойчая ціці

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 29 студзеня.

Роспач

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 1 студзеня.

Князь Вітаўт

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 8 студзеня.

На бельлі сьнежна-рыхлістай пярыны..

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 19 лютага.

Лятуценьне

Друкецца са зборніка аўтара „Веснавыя мэлэды”, Вільня, 1927 г.

Ваконныя заслоны...

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 7 студзеня.

Можа гэта толькі згадка...

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 1 студзеня.

Восень

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1926, 18 лістапада.

Signum

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 15 студзеня.

Стань і глянь...

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1926, 27 лістапада.

Не пытай, не скажу я ні слова...

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 23 сакавіка.

Кліч

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 30 сакавіка.

Доля

Упершыню — „Беларуская крыніца”, 1926, 8 мая.

Брату

Упершыню — „Беларуская крыніца”, 1926, 3 снежня.

Ты сягоньня спомніў мне...

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 30 сакавіка.

Моладасьць

Упершыню — „Беларуская крыніца”, 1927, 18 лютага.

Жніво

Упершыню — „Беларуская крыніца”, 1926, 24 ліпеня.

Матывы вясны

Упершыню — „Беларуская крыніца”, 1926, 7 чэрвеня.

Ня штурхай!...

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 30 сакавіка.

Магіла волата

Упершыню — „Беларуская крыніца”, 1926, 17 снежня.

Разьбіўся зван стары...

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 30 сакавіка.

Гімн

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 30 сакавіка.

Праца, праца для Народу...

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 30 сакавіка.

Маўкліва і нема ў салі...

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 6 красавіка.

Ты ўпорна глядзеда ў гору...

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 6 красавіка.

Падпісалася ты на бачыні...

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 9 красавіка.

- Ты глянула, помню, навокал...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 9 красавіка.
- Ці ж толькі сухімі славамі...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 13 красавіка.
- Тагды ты, помню, нека сьмела...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 13 красавіка.
- Ты засланіла на тварык вуаль...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 13 красавіка.
- Я знаю, тут цябе няма...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 13 красавіка.
- Можа збрыдне мне доўга чакаць...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 16 красавіка.
- Трэ парадзіцца можа з варожкай...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 16 красавіка.
- Як разкелзана бура зімою...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 16 красавіка.
- Сцямнела і сумна на дворы...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 16 красавіка.
- Ты адна тут, дзяўчынка, ў задумі...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 23 красавіка.
- Туды, туды...ў таёмну даль...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 1 студзеня.
- Ты песню маю пакахала, дзяўчынка...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 23 красавіка.
- Славачы
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 1 студзеня.
- Ах, скажы...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 19 лютага.
- Цябе я ўчора поўна надзеі...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 19 лютага.
- Трафіка
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 1 студзеня.
- Тваю постаць бачу сяння...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 27 красавіка.
- Адказу на любоў маю...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 27 красавіка.
- Зайграла музыка зьмярканья...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 27 красавіка.
- Зорка
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 27 красавіка.
- Па заснуўшай неба сні...
Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 30 красавіка.

Кляштар

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 30 красавіка.

Даруй!..Калі можна маліць за другіх...

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 30 красавіка.

Не шкадую прошлых днёў...

Друкуецца са зборніка аўтара „Веснавія мэлёды”, Вільня, 1927 г.

Заўсёды ты за мною...

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 4 мая.

У пакою самагубцаў

Упершыню — „Сялянская ніва”, 1927, 19 лютага.

Адказы

Упершыню быў апублікаваны ў „Беларускай ніве” ў № 19 ад 1926 г. пад псеўданімам Васіль Горны.

Малітва

Верш быў напісаны 7 снежня 1925 г. Знойдзены ў рукапісным фондзе ЦБ АН Літвы (Ф. 21, справа 169) Янкам Трацяком. Друкуецца ўпершыню.

Аўтару „Моладзі” А. Чачотцы

Верш знойдзены ў рукапісным фондзе ЦБ АН Літвы (Ф. 21, справа 169) Янкам Трацяком. Упершыню быў апублікаваны ў тыднёвіку „Ніва” (Беласток) 31 студзеня 1999 г. пад псеўданімам Васіль Горны.

Хто мы?

Верш знойдзены ў рукапісным фондзе ЦБ АН Літвы (Ф. 21, справа 169) Янкам Трацяком. Упершыню быў апублікаваны ў тыднёвіку „Ніва” (Беласток) 31 студзеня 1999 г. пад псеўданімам Васіль Горны.

Чорны летапіс

Верш знойдзены ў рукапісным фондзе ЦБ АН Літвы (Ф. 21, справа 169) Янкам Трацяком. Упершыню быў апублікаваны ў тыднёвіку „Ніва” (Беласток) 31 студзеня 1999 г.

Калі народ

Верш знойдзены ў рукапісным фондзе ЦБ АН Літвы (Ф. 21, справа 169) Янкам Трацяком.

Ноч

Верш знойдзены ў рукапісным фондзе ЦБ АН Літвы (Ф. 21, справа 169) Янкам Трацяком.